

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความเบ้มาและความสำคัญของปัญหา

เนื่องจากคุณธรรมและจริยธรรม กำลังเป็นปัญหาอยู่ในประเทศที่มีความเจริญทางด้านวัตถุและเทคโนโลยีมาก ยิ่งมีความเจริญทางด้านวัตถุและเทคโนโลยีมากขึ้นเท่าใด ปัญหาทางด้านจิตใจก็ยิ่งมากขึ้นเท่านั้น ทั้งนี้ เนื่องมาจากการแข่งขันเพื่อให้ได้มาซึ่งวัตถุปัจจัยในการดำรงชีวิต ดังนั้น บิдамารดา จึงต้องใช้เวลาในการทำงานและอยู่กับงานสังคมมากยิ่งขึ้น เวลาในการอบรมเลี้ยงดูบุตรจึงน้อยลง วัด ซึ่งแต่เดิมเคยเป็นสถานที่อบรมทางด้านศีลธรรม เด็กเคยติดตามบิดามารดาไปทำบุญที่วัด ปัจจุบันนี้วัดก็มีบทบาททางด้านนี้น้อยลงมาก ถึงแม้ว่าจะมีบางวัดจัดกิจกรรมทางด้านนี้อยู่บ้าง ก็เป็นไปอย่างจำกัด ไม่ครอบคลุมทั่วถึง และเยาวชนก็ให้ความสนใจไม่มากนัก

แผนการศึกษาแห่งชาติ ฉบับ พ.ศ. 2503 ได้เน้นถึงจริยศึกษาว่า เพื่อให้พลเมืองไทยเป็นบุคคลที่มีคุณธรรม มีวัฒนธรรม มีหิริโอตตบะ เห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวมยิ่งกว่าประโยชน์ส่วนตน ส่วนในแผนการศึกษาแห่งชาติ ฉบับ พ.ศ. 2520 ได้กำหนดแนวนโยบายการศึกษาของรัฐไว้ในข้อ 13 ว่า "รัฐพึงจัดให้สำระ และกระบวนการการเรียนรู้ครบถ้วน และกลมกลืนกันระหว่างความเจริญงอกงามทางร่างกายและจิตใจ ทั้งนี้ เพื่อการดำรงชีวิตที่สมบูรณ์ และสภาพของสังคมที่เปลี่ยนแปลงตลอดเวลา"

จะเห็นได้ว่าในช่วงระยะเวลา 30 ปีที่ผ่านมา ได้มีแนวคิดในการพัฒนา คุณธรรม และจริยธรรมแก่เยาวชน ทั้งภาครัฐและเอกชน โดยเฉพาะกระทรวงศึกษาธิการ อันเป็นหน่วยงานที่รับผิดชอบโดยตรงต่อการศึกษาของชาติ ได้ประกาศนโยบายอย่างชัดเจนว่า ให้มี "การส่งเสริมสนับสนุน การปลูกฝัง และ อบรมพัฒนานักเรียน ให้ประพฤติปฏิบัติตนตามศีลห้า ครรลองของศีลธรรม และค่านิยมที่ดีงาม โดยมุ่งเน้นในเรื่องความกตัญญูต่อชาติ ความมีระเบียบวินัย ความสะอาด ความรับผิดชอบ ความซื่อสัตย์ ความอดทน ความขยันหมั่นเพียร การพึ่งตนเอง การทำงานเป็นหมู่คณะ การทำงานเพื่องาน การเห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวม การรู้จักยกย่องผู้กระทำความดี การประหยัด การใช้ชีวิตเรียบง่าย และรู้จักประมาณ

(กรมสามัญศึกษา, 2531)

ถึงแม้ว่าแผนการศึกษาของชาติทุกฉบับ ต่างก็เน้นการพัฒนาประชาชนให้เป็นคนมีคุณธรรมไว้เป็นส่วนสำคัญของแนวนโยบายการจัดการศึกษาของรัฐเสมอมา แต่ปัจจุบันกลับพบว่าสังคมไทยของเรามีปัญหาด้านศีลธรรมและจริยธรรมอยู่หลายประการ ซึ่งนับวันจะทวีความรุนแรงขึ้นทั้งปัญหาอาชญากรรม ยาเสพติด คอรัปชั่น ตลอดจนความไม่เป็นระเบียบของสังคม เป็นต้น ซึ่งในเรื่องนี้กระทรวงศึกษาธิการเองก็ยอมรับว่า การจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมยังไม่บรรลุเป้าหมายเท่าที่ควร จึงทำให้มีภาวะที่รู้สึกกันโดยทั่วไปว่า คุณธรรม จริยธรรมของคนในสังคมเสื่อมลงเรื่อยมา และยังไม่พบวิธีการที่จะฝึกอบรมให้เขาเหล่านั้นเป็นคนดี มีคุณธรรมตามที่คาดหวังไว้

ในปี พ.ศ. 2513 มีบุคคลคนหนึ่งที่มีมองเห็นปัญหาของสังคมที่เสื่อมจากคุณธรรม บุคคลเหล่านี้เป็นศิษย์ของหลวงพ่อดอกน้ำ (สด จันทสโร) ได้ร่วมกันตั้งวัดขึ้นที่ ตำบลคลองสาม อำเภอลองหลวง จังหวัดปทุมธานี จากหนังสือที่ระลึก 20 ปี วัดพระธรรมกาย ระบุจุดมุ่งหมายว่าจะสร้างวัดให้เป็น "วัดที่มีความสะอาดร่มรื่นและสวยงามเหมาะสมสำหรับปฏิบัติธรรม..... จะสร้างพระให้เป็นพระ ที่มีศีลาจารวัตรทั้งดงาม เป็นที่ตั้งแห่งศรัทธา...และจะสร้างคนให้เป็นคน ที่มีคุณธรรม มีความรับผิดชอบต่อตนเอง ต่อหมู่คณะ ต่อสังคม และประเทศชาติ" ในระหว่างการก่อสร้างวัดมาตลอด 20 ปี แม้ว่าภารกิจในการสร้างวัดจะมีมากมายสักเพียงใด แต่ภารกิจอีกอย่างหนึ่งที่คณะสงฆ์วัดพระธรรมกายให้ความสำคัญควบคู่กันไปกับการสร้างวัด นั่นก็คือ การอบรมสั่งสอนธรรมทั้งภาคทฤษฎี และภาคปฏิบัติให้กับเยาวชน และประชาชนทั่วไป เพื่อมุ่งพัฒนาจิตใจ อันเป็นพื้นฐานที่สำคัญยิ่งในการพัฒนาคุณภาพชีวิตให้เจริญก้าวหน้าต่อไป ซึ่งภารกิจอันนี้สอดคล้องกับนโยบายของรัฐบาล และแผนการศึกษาของชาติในการที่จะสร้างความเจริญรุ่งเรืองให้กับประเทศชาติ เพราะหากประชาชนชาวไทยโดยเฉพาะเยาวชนไทย ขาดการปลูกฝังคุณธรรมลงไปจิตใจก่อนแล้ว ความชั่วร้ายต่าง ๆ ก็จะเข้าไปฝังลึกภายในใจก่อนความดีงามอย่างแน่นอน

เพราะฉะนั้น การพัฒนาชาติบ้านเมืองจะเจริญรุ่งเรืองได้นั้น ต้องพัฒนาจิตใจของประชาชน โดยเฉพาะอย่างยิ่งเยาวชนของชาติก่อนสิ่งอื่นใด วัดพระธรรมกายได้เปิดโครงการพัฒนาจิตใจไว้มากมาย ที่สำคัญๆ ก็มี อาทิ เช่น โครงการส่งเสริมคุณธรรมและจริยธรรมแก่เยาวชน ซึ่งขยายมาจากผลสำเร็จในโครงการต่าง ๆ ของวัดพระธรรมกาย ได้มีโอกาสดูงานเผยแพร่ธรรมแก่เยาวชน เพื่อส่งเสริมนโยบายของรัฐบาล โดยรับนักเรียนระดับประถมศึกษา มัธยมศึกษา และอุดมศึกษา ทั้งในส่วนกลางและส่วนภูมิภาค เข้ารับการฝึกอบรมจริยธรรม สนับสนุนการเรียนการสอนวิชาจริยธรรม โดยเฉพาะในเรื่องการฝึกสมาธิ มีชื่อ

เรียกการฝึกอบรมระดับต่างๆ ดังนี้

ระดับประถมศึกษา เรียกว่า โครงการอบรมเยาวชนเพื่อพัฒนาความคิดสร้างสรรค์

ระดับมัธยมศึกษา เรียกว่า โครงการวัยรุ่นคุณธรรม

ระดับอุดมศึกษา เรียกว่า โครงการอบรมธรรมทายาทและอุปสมบทหมู่

โครงการเหล่านี้ได้รับความร่วมมือจากครูสอนจริยธรรมในโรงเรียนรัฐบาล และเอกชนเป็นอย่างดี นักเรียนเหล่านั้นได้รู้ซึ้ง และเห็นคุณค่าของการปฏิบัติตามแนวคำสอนของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า จากหนังสือที่ระลึก 20 ปีของวัดพระธรรมกาย ยังรายงานว่ายังความปลื้มปิติแก่ผู้ปกครองที่ได้เห็นลูกหลานของตนมีความประพฤติดีขึ้น ครูอาจารย์ทั้งหลาย ก็มีความยินดีในการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของนักเรียนในด้านสมาธิ และมีความตั้งใจศึกษาเล่าเรียนดีขึ้น กรมสามัญศึกษาได้มีหนังสือที่ ศธ 0806/1494 ลงวันที่ 8 กุมภาพันธ์ 2530 ให้การสนับสนุนการเรียนการสอน วิชาจริยธรรม ตามโครงการดังกล่าว ได้มีสถานศึกษาและหน่วยงานทางการศึกษา ส่งนักเรียน นักศึกษา เข้ารับการฝึกอบรมจริยธรรมและฝึกสมาธิที่วัดพระธรรมกาย จัดขึ้น รวม 110 แห่ง จำนวนผู้ผ่านการฝึกอบรมแล้ว 35,145 คน (ศูนย์ฝึกอบรมวัดพระธรรมกาย, 2533) จากข้อมูลและเหตุผลดังกล่าว จึงน่าจะได้มีการศึกษาวิจัยการฝึกอบรมจริยธรรมแก่เยาวชนของวัดพระธรรมกาย เพราะจากผลงานที่ผ่านมาปรากฏผลชัดเจนว่าได้มีเยาวชนหลังไหลเข้าไปฝึกอบรมที่วัดพระธรรมกาย และหลายแห่งได้เชิญคณะวิทยากรจากวัดพระธรรมกาย ไปดำเนินการจัดอบรมในสถานศึกษาต่างๆ ทั้งในกรุงเทพมหานคร และต่างจังหวัด ซึ่งเป็นที่สนใจของคนทั่วไป ดังนั้นจึงน่าจะต้องศึกษาว่าการอบรมดังกล่าวได้ผลดีจริงหรือไม่ สามารถแก้ปัญหาความประพฤติของเยาวชน ที่เชื่อกันว่าเสื่อมโทรมมาก ทางด้านจริยธรรม ให้กลับดีขึ้นมาได้จริงเพียงใด

1.2 วัตถุประสงค์ของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการศึกษาเกี่ยวกับกระบวนการ การฝึกอบรมจริยธรรม ให้แก่เยาวชนในระดับมัธยมศึกษา ซึ่งเรียกว่า โครงการค่ายวัยรุ่นคุณธรรม ของวัดพระธรรมกาย โดยมีวัตถุประสงค์ ดังนี้

- 1) เพื่อศึกษากระบวนการฝึกอบรมเกี่ยวกับ หลักสูตร กิจกรรม วิทยาการ และสื่อที่ใช้ในการฝึกอบรม
- 2) เพื่อเปรียบเทียบพฤติกรรมเชิงจริยธรรมก่อนการฝึกอบรม และพฤติกรรมคาดหวังเชิงจริยธรรมหลังการฝึกอบรม

3) เพื่อศึกษาความคิดเห็นของผู้เข้ารับการฝึกอบรมต่อกระบวนการฝึกอบรม

1.3 ขอบเขตและข้อจำกัดของการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ เป็นการศึกษาจากกลุ่มเยาวชนที่นับถือพุทธศาสนา และเป็นผู้ที่กำลังศึกษาอยู่ในระดับมัธยมศึกษา หรือเทียบเท่า ที่เข้ารับการฝึกอบรมจริยธรรมตามแนวทางและวิธีการของวัดพระธรรมกาย ที่เรียกว่า "ค่ายจริยวัตรคุณธรรม" โดยจัดอบรมที่วัดพระธาตุสามหมื่น อำเภอภูเขียว จังหวัดชัยภูมิ ในระหว่างวันที่ 17-19 กรกฎาคม 2535 เท่านั้น

1.4 นิยามศัพท์เฉพาะ

1) จริยธรรม หมายถึง มรรค มืองค์ 8 ย่อลงเป็น 3 ส่วนคือ ศีล สมาธิ ปัญญา คือ ความมีระเบียบ มีวินัยในตนเอง รักความสงบเป็นชีวิตจิตใจ มีปัญญาสามารถเลี้ยงตนเองได้ และสามารถช่วยเหลือผู้อื่นได้

2) พฤติกรรมเชิงจริยธรรม หมายถึง การที่บุคคลแสดงพฤติกรรมตามหลักจริยธรรม ในพุทธศาสนาใน 5 หัวข้อ คือ

- (1) การปฏิบัติตนตามแบบอย่างพุทธศาสนิกชน
- (2) การปฏิบัติตนเกี่ยวกับการรักษาศีล 5
- (3) การสืบทอดพระพุทธศาสนา
- (4) การรักษานบธรรมเนียมของชาวพุทธ
- (5) การปฏิบัติตนในฐานะพลเมืองดี

3) การปฏิบัติตนตามแบบอย่างของพุทธศาสนิกชน หมายถึง พฤติกรรมในการทำบุญ การบำเพ็ญประโยชน์ การติดต่อกับพระภิกษุสงฆ์ การสวดมนต์ไหว้พระ การบริจาคปัจจัย บำรุงวัด การบูชาพระพุทธรูป

4) การปฏิบัติตนเกี่ยวกับการรักษาศีล 5 หมายถึง พฤติกรรมในการรักษาศีล 5 ได้แก่ การรักษาความเป็นปกติของมนุษย์ เช่น ไม่ฆ่าสัตว์ ไม่ลักทรัพย์ ไม่ประพฤติดีกาม ไม่พูดปด ไม่ดื่มสุราและของมึนเมา

5) การสืบทอดพระพุทธศาสนา หมายถึง พฤติกรรมในการศึกษาธรรม การถวายภัตตาหาร การเผยแผ่ธรรม และการฝึกสมาธิ

6) การรักษานบธรรมเนียมประเพณีของชาวพุทธ หมายถึง พฤติกรรมในการกราบไหว้บูชาพระ การสนับสนุนให้มีการบวชพระ

7) การปฏิบัติตนในฐานะพลเมืองดี หมายถึง พฤติกรรมเกี่ยวกับการปฏิบัติตามคำสั่งสอนของพ่อแม่ ครู-อาจารย์ การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม การช่วยเหลืองานบ้าน และความขยันหมั่นเพียรในการศึกษาเล่าเรียน

8) พฤติกรรมคาดหวังเชิงจริยธรรม หมายถึง พฤติกรรมที่คาดว่าบุคคลจะแสดงออกหลังการเรียนรู้หรือหลังฝึกอบรมในเรื่องจริยธรรมแล้ว ถือว่าเป็นพฤติกรรมปลายทางหรือเป็นพฤติกรรมทางจริยธรรมที่พึงปรารถนาจะให้เกิดกับผู้เข้ารับการฝึกอบรม

9) ความคิดเห็นต่อการฝึกอบรม หมายถึง ทำที่ความรู้สึกว่าเห็นด้วยมากน้อยเพียงใดต่อกิจกรรมการฝึกอบรมจริยธรรมใน 5 ด้าน คือ

- (1) กิจกรรมการฝึกปฏิบัติตนตามแบบอย่างพุทธศาสนิกชน
- (2) กิจกรรมส่งเสริมให้ทำทานรักษาศีลและเจริญภาวนา
- (3) กิจกรรมฝึกปฏิบัติตนให้เป็นคนดี
- (4) กิจกรรมที่ชาวพุทธควรรู้
- (5) กิจกรรมการจัดการฝึกอบรม

10) การฝึกปฏิบัติตนตามแบบอย่างของพุทธศาสนิกชน หมายถึง กิจกรรมและตัวอย่างการปฏิบัติตนตามหน้าที่ของพุทธศาสนิกชน เช่น การสวดมนต์ทำวัตรเช้า-เย็น การบูชาข้าวพระ การกราบพระ และดูตัวอย่างจากสไลด์ เทปโทรทัศน์(วิดีโอ) หรือการปฏิบัติตนของพระวิทยากรและวิทยากรที่เป็นฆราวาส

11) การส่งเสริมให้ทำทานรักษาศีลและเจริญภาวนา หมายถึง กิจกรรมที่ส่งเสริมให้บุคคลรักในการทำทาน รักษาศีล และเจริญสมาธิภาวนา เช่น การสมาทานศีล การทำบุญตักบาตร การฝึกทำสมาธิ ฯลฯ

12) การฝึกปฏิบัติตนให้เป็นคนดี หมายถึง กิจกรรมฝึกคนให้เป็นผู้มีระเบียบวินัย มีความเคารพและมีความอดทน ซึ่งจะเกิดผลดีตามมาคือ เป็นผู้มีปัญญา ไม่กระทำความเดือดร้อนแก่ตนและผู้อื่น และเป็นผู้ที่มีน้ำใจต่อคนทั่วไป

13) สิ่งที่ชาวพุทธควรรู้ หมายถึง ความรู้เบ็ดเตล็ดอื่น ๆ นอกเหนือจาก พฤติกรรมเชิงจริยธรรมและกิจกรรมในการฝึกอบรมที่กล่าวแล้วในข้อ 2) และข้อ 9) เช่น การกล่าวแสดงความยินดีที่ผู้อื่นทำความดี (อนุโมทนาบุญ) มารยาทในการรับประทานอาหาร การพูดในที่ชุมชน การจัดระเบียบของหมู่คณะ ฯลฯ

14) การจัดการฝึกอบรม หมายถึง กิจกรรมเกี่ยวกับการจัดการหรือการบริหารโครงการฝึกอบรมจริยธรรมที่เรียกว่า "ค่ายวัยรุ่นคุณธรรม" เช่น การเตรียมสถานที่อบรม

การปฐมนิเทศ การบริการอาหาร-เครื่องดื่ม การจัดเตรียมสื่อประกอบการฝึกอบรม ฯลฯ

15) กระบวนการฝึกอบรม หมายถึง กิจกรรมทั้งหมดที่จัดให้มีขึ้น ในการฝึกอบรม จริยธรรมให้แก่เยาวชน ที่มีอยู่ใน "ค่ายวัยรุ่นคุณธรรม" รวมทั้งหลักสูตรการฝึกอบรม สื่อ และวิทยาการที่ให้การฝึกอบรม

1.5 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

- 1) ผลการวิจัยครั้งนี้จะทำให้ทราบว่ากระบวนการฝึกอบรมจริยธรรมให้แก่เยาวชน เกี่ยวกับ หลักสูตร กิจกรรม วิทยาการและสื่อที่ใช้ในการฝึกอบรม มีวิธีการเป็นอย่างไร
- 2) ทำให้ทราบว่าพฤติกรรมเชิงจริยธรรมก่อนการฝึกอบรมและพฤติกรรมคาดหวังเชิง จริยธรรมหลังการฝึกอบรมมีความแตกต่างกันอย่างไร
- 3) เพื่อให้ทราบว่าผู้เข้ารับการฝึกอบรมมีความคิดเห็นต่อกระบวนการฝึกอบรมอย่างไร